

Ochrona praw człowieka w UE

Podstawowym dokumentem zapewniającym prawa obywateli jest Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej. Jej celem jest ochrona praw, przysługujących wszystkim obywatelom w UE. Ma zastosowanie do wszystkich działań podejmowanych przez organy Unii Europejskiej oraz państwa członkowskie. Została podpisana w Nicei 7 grudnia 2000 r. przez trzy organy, Komisję, Parlament i Radę Unii Europejskiej. Stosuje się ją równolegle z Europejską Konwencją Praw Człowieka przyjętą w 1950 roku przez początkowo 12 państw. Rezultatem konwencji było utworzenie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, monitorującego przestrzeganie praw. Wyodrębniono dwa obszary polityki i podejmowanych działań, w tym ochronę praw podstawowych oraz propagowanie praw człowieka.

Działania i polityka UE w dziedzinie praw człowieka mają na celu przede wszystkim:

- ochronę praw podstawowych w UE zgodnie z traktatami założycielskimi i Kartą praw podstawowych Unii Europejskiej,
- promowanie poszanowania praw człowieka i demokracji na całym świecie, w ramach stosunków zewnętrznych UE z innymi krajami, regionami i organizacjami międzynarodowymi.

W społeczeństwach demokratycznych opartych na praworządności poszanowanie praw podstawowych ma pierwszorzędne znaczenie. Prawa człowieka, które są wiążące dla unijnych instytucji i organów, określono w Karcie praw podstawowych UE. Ma ona również zastosowanie do rządów krajowych, gdy te wykonują prawo UE.

Polityka UE w tej dziedzinie obejmuje:

- ochronę praw i swobód obywatelskich, politycznych, gospodarczych, społecznych i kulturalnych
- propagowanie równego traktowania oraz niedyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek i orientację seksualną

- wzmocnienie pozycji obywateli, pracowników, pracodawców i konsumentów w UE
- propagowanie równości płci, równości kobiet i mężczyzn, praw osób niepełnosprawnych, mniejszości, dzieci i osób starszych
- promowanie wolności wypowiedzi i religii lub przekonań
- wzmocnienie pozycji społeczeństwa obywatelskiego i umocnienie demokracji
- zagwarantowanie dostępu do wymiaru sprawiedliwości i skutecznej ochrony prawnej
- sprzeciwianie się karze śmierci, torturom i handlowi ludźmi
- obronę praw człowieka w ramach aktywnej współpracy z krajami partnerskimi, organizacjami międzynarodowymi i regionalnymi oraz stowarzyszeniami i grupami na wszystkich poziomach społeczeństwa
- włączanie klauzul dotyczących praw człowieka do wszystkich porozumień w sprawie handlu lub współpracy z państwami spoza UE.

Twoje prawa w UE

Z Karty Praw Podstawowych wynikają następujące prawa: godność, wolność, równość, solidarność, prawa obywatelskie, sprawiedliwość.

Tytuł 1 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej dotyczy godności. Zawarte w nim artykuły 1–5 zapewniają ochronę następujących praw:

- godność człowieka
- prawo do życia
- prawo człowieka do integralności
- zakaz tortur i niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania
- zakaz niewolnictwa i pracy przymusowej.

Tytuł 2 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej dotyczy wolności. Zawarte w nim artykuły 6–19 gwarantują ochronę następujących praw:

- prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego
- poszanowanie życia prywatnego i rodzinnego
- ochrona danych osobowych
- prawo do zawarcia małżeństwa i prawo do założenia rodziny
- wolność myśli, sumienia i religii
- wolność wypowiedzi i informacji
- wolność zgromadzania się i stowarzyszania się
- wolność sztuki i nauki
- prawo do nauki
- wolność wyboru zawodu i prawo do podejmowania pracy
- wolność prowadzenia działalności gospodarczej
- prawo własności

- prawo do azylu
- ochrona w przypadku usunięcia z terytorium państwa, wydalenia lub ekstradycji.

Tytuł 3 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej dotyczy równości. Artykuły 20–26 zapewniają ochronę następujących praw:

- równość wobec prawa
- niedyskryminacja
- różnorodność kulturowa, religijna i językowa
- równość kobiet i mężczyzn
- prawa dziecka
- prawa osób w podeszłym wieku
- integracja osób niepełnosprawnych.

Tytuł 4 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej dotyczy solidarności. Zawarte w nim artykuły 27–38 gwarantują ochronę następujących praw:

- prawo pracowników do informacji i konsultacji w ramach przedsiębiorstwa
- prawo do rokowań i działań zbiorowych
- prawo dostępu do pośrednictwa pracy
- ochrona w przypadku nieuzasadnionego zwolnienia z pracy
- należyte i sprawiedliwe warunki pracy
- zakaz pracy dzieci i ochrona młodocianych w pracy
- życie rodzinne i zawodowe
- zabezpieczenie społeczne i pomoc społeczna
- ochrona zdrowia
- dostęp do usług świadczonych w ogólnym interesie gospodarczym
- ochrona środowiska
- ochrona konsumentów.

Tytuł 5 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej dotyczy praw obywatelskich. Artykuły 39–46 gwarantują ochronę następujących praw:

- prawo głosowania i kandydowania w wyborach do Parlamentu Europejskiego
- prawo głosowania i kandydowania w wyborach lokalnych
- prawo do dobrej administracji
- prawo dostępu do dokumentów
- Europejski Rzecznik Praw Obywatelskich
- prawo do składania petycji
- swoboda przemieszczania się i pobytu
- opieka dyplomatyczna i konsularna.

Tytuł VI Karty praw podstawowych Unii Europejskiej dotyczy sprawiedliwości. Artykuły 47–50 gwarantują ochronę następujących praw:

- prawo do skutecznego środka prawnego i dostępu do bezstronnego sądu
- domniemanie niewinności i prawo do obrony
- zasady legalności oraz proporcjonalności kar do czynów zabronionych pod groźbą kary
- zakaz ponownego sądenia lub karania w postępowaniu karnym za ten sam czyn zabroniony pod groźbą kary.

Postanowienia karty mają zastosowanie do instytucji, organów i jednostek organizacyjnych UE we wszystkich podejmowanych przez nie działaniach oraz do państw członkowskich w zakresie, w jakim stosują one prawo Unii. Karta chroni osoby fizyczne i osoby prawne przed działaniami instytucji UE naruszającymi prawa podstawowe. W razie takiego naruszenia Trybunał Sprawiedliwości UE jest uprawniony do kontroli legalności aktu. Jeżeli organ krajowy nie przestrzega karty przy wdrażaniu prawa UE, sędziowie krajowi (zgodnie z wytycznymi Trybunału Sprawiedliwości UE) są uprawnieni do zapewnienia przestrzegania karty. Karta ma zastosowanie w powiązaniu z krajowymi i międzynarodowymi systemami ochrony praw podstawowych, w tym z europejską konwencją praw człowieka.

Jeżeli uznamy, że nasze prawa zostały naruszone w kontekście nieobjętym prawem UE, można skierować skargę do właściwego organu krajowego, tj. rządu, sądu krajowego lub wyspecjalizowanego organu ds. praw człowieka. Wszystkie kraje UE muszą wyznaczyć krajowy organ ds. równości odpowiedzialny za promowanie równego traktowania.

Wykaz krajowych organów ds. równości

https://e-justice.europa.eu/content_fundamental_rights-176-pl.do

Organy te są zobowiązane do:

- świadczenia niezależnej pomocy ofiarom dyskryminacji
- prowadzenia badań nad dyskryminacją
- publikowania niezależnych sprawozdań i zaleceń.

Promowanie praw podstawowych - działania UE

Unia Europejska podejmuje szereg działań by promować prawa podstawowe, zwalczanie dyskryminacji oraz wspierać demokrację i sprawiedliwość międzynarodową.

Ochroną praw człowieka w Europie zajmują się takie organy jak: Europejski Rzecznik Praw Obywatelskich, Agencja Praw Podstawowych, Europejski Trybunał Praw Człowieka.

EUROPEJSKI RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

To organ powołany na mocy traktatu z Maastricht, funkcjonuje od 1997 r. Do głównych zadań Rzecznika należy badanie skarg przeciw organom i instytucjom UE, dotyczących dyskryminacji, nadużywania uprawnień czy nieprawidłowych procedur. Osoba na to stanowisko wybierana jest przez Parlament Europejski, na 5 letnią kadencję, a obecnie tę funkcję pełni Emily O'Reilly. Skargę do Rzecznika może złożyć każdy obywatel UE lub osoby zamieszkujące teren UE. Poprzedzać ją powinno wykorzystanie wszystkich możliwych środków, które nie przyniosły oczekiwanego rezultatu. Obywatel, bądź organizacja najpierw składa skargę do organu, którego działanie jest nieprawidłowe, a dopiero później, w przypadku braku poprawy, do Rzecznika. Główną zasadą, którą powinien kierować się ten organ jest niezależność od jakiegokolwiek rządu lub organizacji.

AGENCJA PRAW PODSTAWOWYCH

Agencja praw podstawowych została utworzona w 2007 r. na mocy rozporządzenia Rady. Siedziba Agencji znajduje się w Wiedniu, w Austrii. W skład zarządu wchodzi eksperci, jeden mianowany przez każde państwo członkowskie, jeden ekspert niezależny oraz dwóch przedstawicieli Komisji. Głównymi obszarami jej działań jest zbieranie i publikowanie obiektywnych informacji i danych ze wszystkich państw Unii Europejskiej z zakresu ochrony praw człowieka. Do zadań Agencji należy udzielanie rzetelnych porad dotyczących praw człowieka, zapewnianie poprawy stosowania i przestrzegania praw oraz wzmacnianie współpracy pomiędzy podmiotami działającymi na rzecz ochrony praw podstawowych. Zakres działań obejmuje także dziedzinę dyskryminacji, rasizmu, ksenofobii oraz ochronę danych. Agencja ściśle współpracuje z Radą Europy, instytucjami UE, ONZ oraz krajowymi organami zajmującymi się ochroną praw.

EUROPEJSKI TRYBUNAŁ PRAW CZŁOWIEKA

Europejski Trybunał Praw Człowieka to międzynarodowy sąd, utworzony w 1959 r. zajmujący się rozpatrywaniem skarg złożonych za naruszenie praw i wolności. Europejski Trybunał Praw Człowieka utworzono na podstawie Europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka. Jest to traktat międzynarodowy, podpisany w 1950 r., którego celem jest ochrona praw i wolności w Europie. Stronami traktatu jest 46 państw w tym 27 państw członkowskich Unii Europejskiej. Konwencja gwarantuje podstawowe prawa takie jak prawo do życia, wolności wypowiedzi, wolności sumienia i wyznania, prawo do gromadzenia się czy prawo do sprawiedliwego procesu. Ponadto Konwencja zakazuje stosowania tortur, pracy przymusowej oraz niewolnictwa.

Dodatkowe protokoły wprowadziły między innymi prawo do nauki czy wolnych wyborów oraz zakaz dyskryminacji i kary śmierci. W celu weryfikacji przestrzegania konwencji można skorzystać ze złożenia skargi indywidualnej bądź międzypaństwowej.

Obecna liczba sędziów w Trybunale wynosi 46. Każdy rząd kraju członkowskiego Unii Europejskiej, który ratyfikował Konwencję o ochronie praw człowieka, ma w nim swojego przedstawiciela. Sędziowie nie reprezentują jednak swojego państwa, muszą pozostać bezstronni. To organ rozpatrujący skargi składane zarówno indywidualnie przez obywateli jak i organizacje międzynarodowe i inne instytucje. Do trybunału można złożyć skargę wtedy, gdy zostały wykorzystane wszystkie wcześniejsze dostępne w danym państwie środki, które nie przyniosły oczekiwanego rezultatu. Skarga może dotyczyć tylko praw zagwarantowanych w Konwencji, na przykład naruszenia prawa do rzetelnego procesu sądowego, ograniczenia wolności wyznania, wyrażania opinii, prawa do głosowania czy poszanowania życia prywatnego obywateli. Musi zawierać streszczenie sprawy, dokumenty potwierdzające naruszenie prawa, opisu sytuacji o wykorzystaniu poprzednich środków odwoławczych w tej sprawie oraz kopie otrzymanych decyzji i podpis skarżącego. Skarga musi być ona złożona w jednym z języków urzędowych państw, które ratyfikowały Konwencję. Sprawy prowadzone są bez poboru opłat sądowych, jednak oskarżający powinien pokryć własne koszty związane z na przykład posiadaniem adwokata, mogąc jednak przy tym ubiegać się o dofinansowanie.

Źródła:

https://european-union.europa.eu/priorities-and-actions/actions-topic/human-rights-and-democracy_pl
<https://www.gov.pl/web/dyplomacja/skarga-do-europejskiego-trybunalu-praw-czlowieka>
https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/dv/chartesocialedepliant-/chartesocialedepliant-pl.pdf
https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/institutions-and-bodies/search-all-eu-institutions-and-bodies/european-union-agency-fundamental-rights-fra_pl
<https://fra.europa.eu/en/about-fra/structure>
<https://www.gov.pl/web/rodzina/europejska-konwencja-o-ochronie-praw-czlowieka-i-podstawowych-wolnosci>
https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/dv/chartesocialedepliant-/chartesocialedepliant-pl.pdf
https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/institutions-and-bodies/search-all-eu-institutions-and-bodies/european-ombudsman_pl

Przygotował:

EUROPE DIRECT Poznań

przy Wielkopolskiej Izbie Rzemieślniczej w Poznaniu

al. Niepodległości 2, 61-874 Poznań

tel. 61 8521670, e-mail: europedirect-poznan@irpoznan.com.pl, www.europe-direct.poznan.pl

Współfinansowane przez
Unię Europejską